

Katarzyna Podhorodecka

Uniwersytet Warszawski
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Zakład Geografii Regionalnej Świata
kpodhorodecka@uw.edu.pl

OCENA ATRAKCYJNOŚCI WIZUALNEJ KRAJOBRAZU WYBRANYCH OBSZARÓW POLSKI

Abstrakt: W artykule poddano analizie zdjęcia krajobrazów naturalnych różnych obszarów Polski. Analizowane zdjęcia prezentowały krajobraz: nizinny, wyżynny, pojezierny, górski, wybrzeża klifowego oraz wybrzeża mierzejowego. Wybrano także zdjęcia ze zróżnicowanym krajobrazem naturalnym, a więc łączące różne krajobrazy. Celem autorki artykułu było uzyskanie odpowiedzi na pytania: czy turyści wyżej cenią krajobraz przyrodniczy, który jest bardziej zróżnicowany?, czy jest różnica między oceną krajobrazu dokonywaną przez kobiety i mężczyzn?, czy turyści krajowi różnią się w ocenie krajobrazu od turystów zagranicznych? Badanie było realizowane w grupie 174 studentów kierunków „geografia” i „gospodarka przestrzenna” oraz wśród studentów zagranicznych, którzy przyjechali do Polski w ramach programu Erasmus. Badanie było przeprowadzone od października 2015 r. do maja 2016 r.

Słowa kluczowe: krajobraz naturalny, ocena krajobrazu, atrakcyjność turystyczna, ocena fotografii.

1. WSTĘP

Krajobraz naturalny i jego ocena przez potencjalnych turystów jest bardzo istotnym zagadnieniem z punktu widzenia rozwoju infrastruktury turystycznej. Właściciele obiektów hotelarskich chętniej wybierają atrakcyjne lokalizacje pod względem krajobrazowym. Dodatkowo także różnicują cenę noclegu ze względu na to, czy pokoje hotelowe mają widok na atrakcyjny krajobraz (np. pokoje z widokiem na morze lub pokoje z widokiem na góry). Poznanie preferencji potencjalnych turystów oraz sposobu oceny krajobrazu może się przyczynić do podejmowania trafniejszych decyzji dotyczących rozwoju branży turystycznej.

Przy ocenie przyrodniczej atrakcyjności turystycznej zwykle bierze się pod uwagę następujące uwarunkowania środowiska przyrodniczego: poziom leśności, dostępność do linii brzegowej, występowanie parków narodowych i innych obiektów ochrony przyrody, deniwelacje, występowanie osobliwości przyrodniczych, takich jak opady deszczu lub określona liczba dni słonecznych (KOWALCZYK 2000, s. 88–97, PIRASZEWSKA 2004, s. 4–45, DRABAREK 2011, s. 6–57, TERTELIS 2012, s. 6–122). Ponadto do uprawiania różnego typu turystyki mogą być niezbędne także inne

walory przyrodnicze, np. jeziora i inne akweny dla turystyki żeglarskiej czy jaskinie dla turystyki speleologicznej. Powstało wiele prac naukowych, w których dokonano analizy atrakcyjności przyrodniczej oraz rozmieszczenia bazy noclegowej (*op. cit.*), jednakże zdecydowanie mniej prac ukazywało samą ocenę pojedynczego krajobrazu przez turystów lub potencjalnych turystów.

Celem autorki artykułu jest uzyskanie odpowiedzi na pytania: czy turyści lepiej oceniają krajobraz przyrodniczy, który jest bardziej zróżnicowany?, czy jest różnica między oceną krajobrazu przez kobiety i mężczyzn?, czy turyści krajowi różnią się w ocenie krajobrazu od studentów zagranicznych?

Postawiono następujące hipotezy: turyści wyżej cenią bardziej zróżnicowany krajobraz przyrodniczy, kobiety są bardziej krytyczne w ocenie krajobrazu naturalnego, a turyści krajowi wyżej będą cenić krajobrazy lokalne, a także, że nie ma różnic w ocenie krajobrazów przez studentów kierunków „gospodarka przestrzenna” i „geografia”.

Do oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu wykorzystano zdjęcia, które były prezentowane wybranej

grupie studentów za pomocą rzutnika multimedialnego. Zdjęcia były wykonane w odpowiedniej rozdzielczości, aby uzyskać możliwie najwyższą ich jakość i tym samym umożliwić odpowiednią ocenę.

Zastosowaną metodą w pracy była analiza wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród 174 osób biorących w nim udział.

2. DEFINICJA KRAJOBRAZU W LITERATURZE

Według definicji zawartej w *Słowniku języka polskiego PWN* (www.sjp.pwn.pl), krajobraz to „przestrzeń powierzchni Ziemi widziana z pewnego punktu”, „obszar wydzielony ze względu na swoje charakterystyczne cechy przyrodnicze, topograficzne itp.”. Krajobraz pełni zróżnicowane funkcje: kulturowe, estetyczne oraz społeczne. „Krajobraz jest uważany za jeden z najważniejszych elementów kształtujących jakość życia człowieka” (KISTOWSKI 2007, s. 681–699). Estetyka krajobrazu może zależeć m.in. od jego właściwego użytkowania.

J. KONDRACKI (1976) twierdzi, że krajobraz naturalny obejmuje składniki przyrodnicze i przy jego wyróżnianiu należy brać pod uwagę cały kompleks fizycznogeograficzny mając na uwadze, że ukształtowanie powierzchni jest powiązane ze składem litologicznym, stosunkami wodnymi, klimatycznymi, biocenotycznymi i glebowymi (Lencewicz 1958, s. 489–494, cyt. za: KONDRACKI 1976, s. 32, 62). Według U. LITWINA, S. BACIORA i I. PIECHY (2009, s. 14): „wartościowanie krajobrazu uwarunkowane jest dysponowanym zasobem informacji, który pozwala na dokonanie regionalizacji” danego obszaru. Ważna jest waloryzacja krajobrazu, która polega na wyznaczeniu jednorodnych obszarów (LITWIN, BACIOR, PIECH 2009, s. 14).

Według S. LESZCZYCKIEGO (1988) terminu krajobraz – „*Landschaft*” – używano w różnych znaczeniach. Można wyróżnić krajobraz kulturowy i krajobraz naturalny, czyli przyrodniczy (LESZCZYCKI 1988, s. 9). W niniejszej analizie skupiono się jedynie na krajobrazie przyrodniczym, i nie brano pod uwagę krajobrazu kulturowego (wszystkie analizowane zdjęcia zawierały jedynie krajobraz naturalny).

Przedstawione w niniejszym artykule wyniki badania nawiązują do zaprezentowanych wcześniej przez A. KOWALCZYKA (2000) w książce *Geografia turystyki*. Zauważono, że respondenci wyżej oceniali krajobrazy obszarów górskich w stosunku do nizinnych. Rzadko turystów „przyciąga tylko jeden z komponentów środowiska” (KOWALCZYK 2000, s. 95). Według N.S. Mironienki i I.T. Twierdochlebowy (1981, cyt. za: KOWAL-

CZYK 2002, s. 95) istotny jest kontrast krajobrazu. We wcześniej wymienionych badaniach ocena krajobrazu zależała od jego zróżnicowania i kontrastowości. Krajobraz zawierający las i wodę otrzymał 4 punkty, las, pole i wodę – 3 punkty, las, łąkę i pole – 2 punkty, zarośla, łąkę i pola – 2 punkty, las i zarośla – 2 punkty, pole i łąkę – 1 punkt (Mironienko, Twierdochlebow 1981, cyt. za: KOWALCZYK 2000, s. 95). Według uzyskanych wyników badań atrakcyjność krajobrazu zdecydowanie bardziej podnosi występowanie obszarów wodnych.

Analiza polegająca na ocenie atrakcyjności wizualnej wybranego regionu była też przeprowadzona m.in. przez P. ŚLESZYŃSKIEGO (2000, s. 198–233) w okolicach Pińczowa. M. JAKIEL (2015) dokonał z kolei oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu dolinek krakowskich oraz przeanalizował możliwości zastosowania jej w planowaniu przestrzennym. Autor ten użył metody bonitacji punktowej, nie stosował badania ankietowego.

W artykule M. JAKIELA i A. BERNATEK (2015, s. 93–107), zatytułowanym *Postrzeganie wybranych typów krajobrazu przez różne grupy kulturowe na przykładzie mieszkańców Krakowa i Stambułu* dokonano analizy podobieństw i różnic w postrzeganiu krajobrazu przez Polaków i Turków. W badaniu wykorzystano 10 zdjęć krajobrazów pochodzących z Polski i z Turcji. Mimo że ogólna ocena jest podobna, to zaobserwowano różnice w wyrażaniu emocji przez respondentów.

W pracy N. MIROWSKIEJ i S. KRYSIAKA (2015, s. 25–35) dotyczącej doliny Mrogi zaprezentowano ocenę atrakcyjności wizualnej krajobrazu na podstawie 426 fotografii wykonanych z 72 stanowisk. Okazało się, że najbardziej atrakcyjne są obszary naturalne lub nieznacznie zmodyfikowane przez człowieka, natomiast najmniej atrakcyjne są obszary antropogeniczne.

3. OCENA WYBRANYCH KRAJOBRAZÓW PRZYRODNICZYCH POLSKI PRZEZ STUDENTÓW – ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Badania były przeprowadzone od października 2015 r. do maja 2016 r. wśród studentów Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Poddano analizie 10 zdjęć promujących Polskę¹, które pochodziły z oficjalnego portalu Polskiej Organizacji Turystycznej (www.pot.gov.pl). Poniżej, w tab. 1 zamieszczono nazwę miejsca wykonania zdjęcia oraz rodzaj krajobrazu, jaki miało ono ukazywać.

Badania przeprowadzono w grupie 174 studentów. Byli to zarówno studenci z Polski, z kierunków „geografia” i „gospodarka przestrzenna”, jak również ob-

cokrajowcy, który przyjechali do Polski w ramach programu Erasmus. Studenci zagraniczni byli reprezentantami różnych kierunków oraz różnej narodowości. W dalszej części artykułu dokonano szczegółowego omówienia profilu społecznego ankietowanych. Zdjęcia można było oceniać w 5-stopniowej skali Likerta, która jest wykorzystywana w badaniach społecznych, szczególnie w kwestionariuszach ankiet. Respondenci mogli oceniać zdjęcia – jak już wcześniej stwierdzono – w skali od 1 do 5², a przy każdym zdjęciu była możliwość wpisania dodatkowo komentarza. Z tej możliwości skorzystali jedynie nieliczni ankietowani. Badani obejrżeli najpierw wszystkie zdjęcia krajobrazów, a potem je oceniali. Istotne było, aby wyeliminować możliwość wpływu kolejności wyświetlania zdjęć na ich ocenę. Po dokonaniu oceny ankietowani zostali poinformowani, gdzie dane zdjęcie zostało wykonane. Badanie było anonimowe, a respondenci zamieszczali jedynie informacje, na jakim kierunku i roku studiują, jaka jest ich płeć oraz – w przypadku studentów Erasmus – z jakiego kraju pochodzą. Ponadto studenci z Polski podali informacje, czy studiują na studiach licencjackich czy magisterskich. W przypadku studentów zagranicznych taka informacja nie była obowiązkowa. Następnie przeprowadzono analizę badanej próby ze względu na płeć, kierunek studiów oraz kraj pochodzenia ankietowanych. W badaniu wzięło udział 121 kobiet, czyli 69,5%, oraz 53 mężczyzn, którzy stanowili 30,5% całej tej populacji.

Tab. 1. Miejsce wykonania zdjęcia oraz rodzaj prezentowanego przez nie krajobrazu

Lp.	Miejsce wykonania zdjęcia	Rodzaj krajobrazu
1	Żywkowo na Mazurach	krajobraz nizinny
2	Bieszczadzki Park Narodowy	pagórki, niskie góry
3	Tatrzański Park Narodowy	wysokie góry
4	Poleski Park Narodowy	jezioro
5	Wigierski Park Narodowy	las i jezioro
6	Babia Góra	wysokie góry i las
7	Tatrzański Park Narodowy	wysokie góry i jezioro
8	Słowiński Park Narodowy	linia brzegowa nad morzem
9	Wybrzeże Morza Bałtyckiego	linia brzegowa i wydmy
10	Woliński Park Narodowy	linia brzegowa i klif ^{a)}

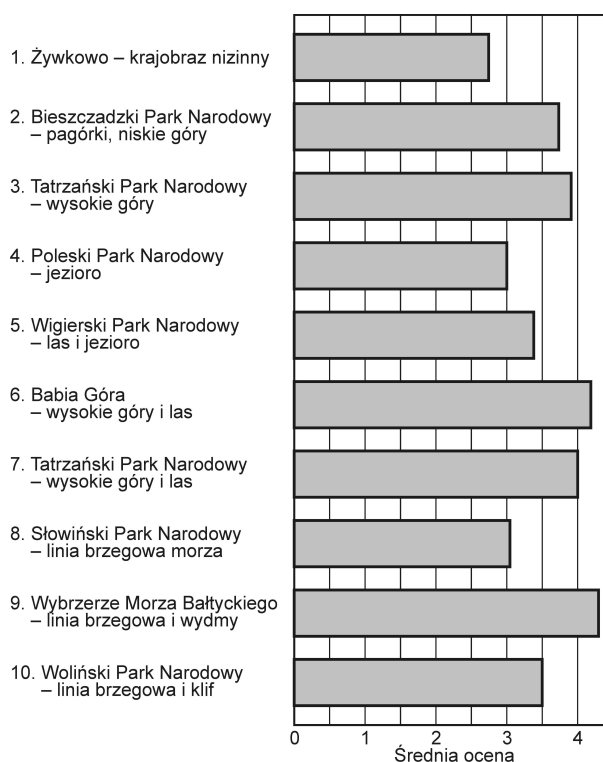
a) Wprowadzono również ocenę dla zupełnie odmiennego krajobrazu – wysp tropikalnych. Zdjęcie pozyskano z oficjalnego portalu promującego Jamajkę, prowadzonego przez *Tourism Jamaican Board*. Nie zawierało ono żadnego elementu antropogenicznego, a jedynie prezentowało miejscowy krajobraz naturalny. Badani na początku obserwowali 10 zdjęć pochodzących z Polski i, dopiero po dokonaniu ich oceny, pokazano respondentom ostatnie, 11. zdjęcie z Jamajki.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych przez autorkę ze studentami z wykorzystaniem zdjęć z oficjalnej strony internetowej Polskiej Organizacji Turystycznej.

W analizowanej grupie znalazło się 83 (47,7% ogółu) studentów kierunku „geografia”, 53 (30,5%) studentów z gospodarki przestrzennej oraz 38 (21,8%) zagranicznych – z programu Erasmus. Byli to reprezentanci Węgier, Słowacji, Turcji, Hiszpanii, Mongolii, Kazachstanu, Wielkiej Brytanii, Włoch, Bułgarii, Japonii, Finlandii, Chorwacji oraz Hongkongu.

Należy pamiętać, że wyniki badań są obciążone dużym subiektywizmem, przede wszystkim ze względu na dobór zdjęć oraz subiektywną ocenę jednostkową poszczególnych respondentów. Wysokie wyniki uzyskały zdjęcia nr 9 – linia brzegowa i wydmy (średnia 4,3), nr 6 – prezentujące wysokie góry i las (średnia 4,2), oraz zdjęcie nr 3 z wysokimi górami (średnia 3,9). Natomiast niskie oceny atrakcyjności krajobrazu uzyskało zdjęcie nr 1 – prezentujące krajobraz nizinny (średnia 2,7) i zdjęcie nr 4 – jezioro w Poleskim Parku Narodowym (średnia 3,0). Zdjęcie z wysp tropikalnych oceniane było wysoko (średnia 4,2 punkty), jednakże na poziomie atrakcyjności krajobrazu wybrzeża Morza Bałtyckiego (średnia 4,2 punkty).

Na rys. 1 przedstawiono wartości średnie ocen 10 analizowanych zdjęć uzyskane w wyniku przebadania 174 osób.

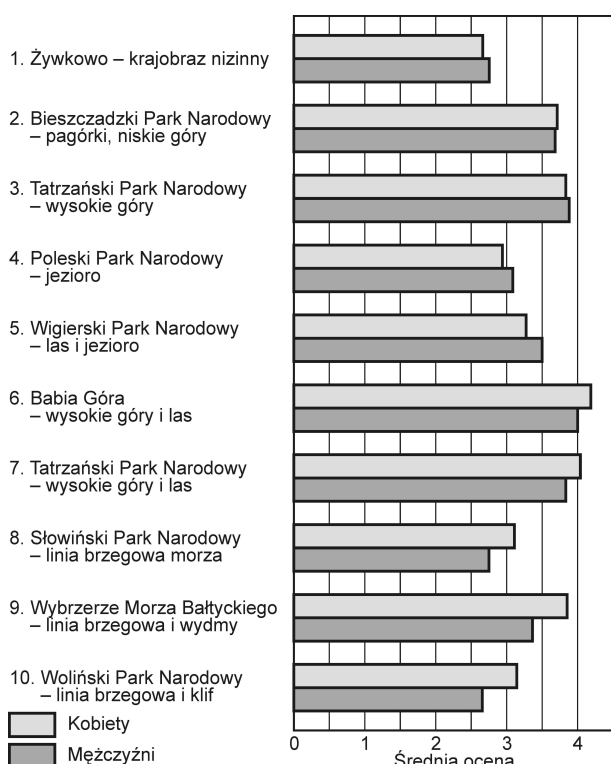

Rys. 1. Średnia ocena analizowanych przez respondentów zdjęć
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych wśród 174 osób

Przedmiotem analizy był również wpływ płci respondentów na wyniki ocen wybranych do badania krajobrazów. Okazało się, że różnica ocen wyniosła 5%. Sumaryczna ocena wszystkich zdjęć dla mężczyzn

wyniosła 3,4, natomiast dla kobiet 3,6. Oznacza to, że mężczyźni nieco bardziej krytycznie odnieśli się do prezentowanych krajobrazów.

Kobiety oceniały lepiej zdjęcie nr 11 prezentujące krajobraz wysp tropikalnych. Średnia wartość ocen dla kobiet odnośnie do wszystkich zdjęć wyniosła 4,3 punkty wobec średniej 3,8 wartości dla mężczyzn. Kobiety wyżej oceniały zdjęcie nr 9 – z linią brzegową i wydmy Wybrzeża Morza Bałtyckiego (średnia 3,9 dla kobiet, a 3,4 dla mężczyzn) oraz zdjęcie nr 6 – góry i las (średnia dla kobiet wyniosła 4,2 wobec średniej dla mężczyzn 4,0), czyli fragment krajobrazu Babiej Góry. Na rys. 2 zaprezentowano ocenę poszczególnych krajobrazów przez respondentów ze względu na płeć.

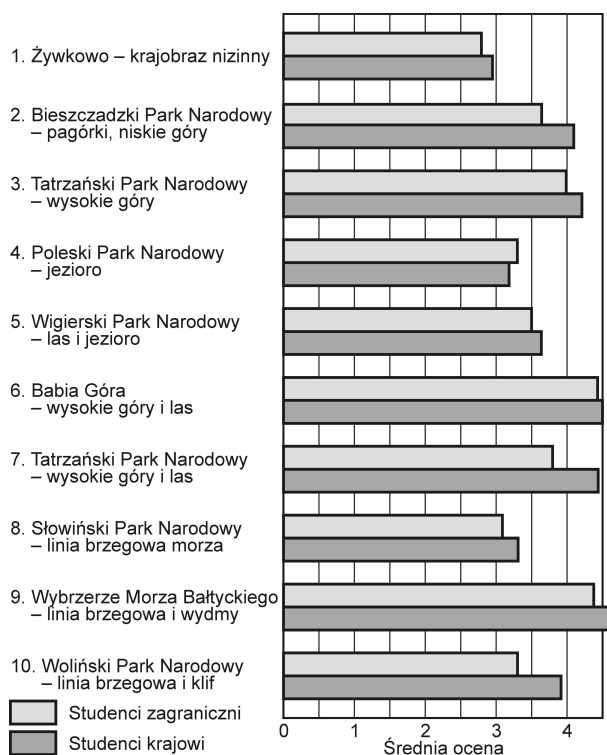

Rys. 2. Ocena przedstawionych w badaniu krajobrazów przez respondentów ze względu na płeć
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych wśród 174 osób

Średnia dla wszystkich ocenianych zdjęć w przypadku studentów gospodarki przestrzennej wyniosła 4,4 punkty, wobec średniej oceny studentów geografii wynoszącej 3,6. Opinie studentów gospodarki przestrzennej prawie na temat wszystkich zdjęć były lepsze, z wyjątkiem zdjęcia nr 8 – linia brzegowa nad morzem (w Słowińskim Parku Narodowym). Zdjęcie to zostało wyżej ocenione przez studentów kierunku „geografia” (średnia 3,1 wobec średnie 3,0 dla studentów kierunku „gospodarka przestrzenna”).

Dokonano także analizy ocen prezentowanych krajobrazów przyrodniczych biorąc pod uwagę to, czy

studenci byli Polakami, czy cudzoziemcami. Studenci krajowi wyżej oceniali zdjęcie nr 2 – prezentujące pagórki, niskie góry, zdjęcie nr 5 – z lasem i jeziorem oraz zdjęcia nr 9 i 10 – przedstawiające linię brzegową i wydmy oraz linię brzegową i klif. Studenci zagraniczni³ natomiast wyżej oceniali zdjęcie nr 4 ukazujące jezioro. Na rys. 3 zaprezentowano ocenę poszczególnych krajobrazów przez studentów krajowych i zagranicznych.

Rys. 3. Ocena zaprezentowanych na zdjęciu krajobrazów przez studentów krajowych i zagranicznych
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych wśród 174 osób

Poniżej zamieszczono ranking wykorzystanych do badania zdjęć wraz z średnią oceną punktową:

1. Zdjęcie nr 9: wybrzeże Morza Bałtyckiego – linia brzegowa i wydmy (4,3),
2. Zdjęcie nr 6: Babia Góra – wysokie góry i las (4,2),
3. Zdjęcie nr 7: Tatrański Park Narodowy – wysokie góry i jezioro (4,0),
4. Zdjęcie nr 3: Tatrański Park Narodowy – wysokie góry (3,9),
5. Zdjęcie nr 2: Bieszczadzki Park Narodowy – pagórki, niskie góry (3,7),
6. Zdjęcie nr 10: Woliński Park Narodowy – linia brzegowa i klif (3,5),
7. Zdjęcie nr 5: Wigierski Park Narodowy – las i jezioro (3,4),
8. Zdjęcie nr 8: Słowiński Park Narodowy – linia brzegowa nad morzem (3,0),

9. Zdjęcie nr 4: Poleski Park Narodowy – jezioro (3,0),

10. Zdjęcie nr 1: Żytkowo na Mazurach – krajobraz nizinny (2,7).

Wysoko w rankingu znalazły się trzy zdjęcia – nr 6, 7 i 3, przedstawiające zróżnicowany krajobraz⁴. Potwierdza to wyniki badań zaprezentowane przez N.S. Mironienkę i I.T. Twierdochlebową (1981, cyt. za: KOWALCZYK 2002, s. 95), według których krajobraz zróżnicowany był wyżej oceniany.

Niewątpliwie dużym ograniczeniem tego badania było dokonywanie oceny przez ankietowanych pojedynczego zdjęcia, a nie wszystkich jednocześnie. Dóbr zdjęć był subiektywny, jednakże ze względu na krótki czas badania (do oceny było jedynie 10 zdjęć) ankietowani chętnie poddawali się badaniu i nie przerywali go, dzięki czemu można było uzyskać wysoki stopień ich koncentracji i zaangażowania. Przedłużanie badania mogłoby wpływać negatywnie na liczbę uzyskanych ankiet i kompetentność ankiet. Pojawiło się zagrożenie, że niektórzy respondenci nie kończyliby badania.

Poniżej zaprezentowano wypowiedzi studentów na temat najczęściej komentowanych zdjęć. Najwięcej pozytywnych komentarzy (pięć) dotyczyło zdjęcia nr 1 z krajobrazem nizinym. Stwierdzono m.in., że jest to krajobraz „dobry dla odpoczynku”. Zdjęcie nr 6 przedstawiające wysokie góry i las uzyskało cztery pozytywne komentarze, takie jak np.: „świetne ujęcie” oraz „zdumiewające”. Również zdjęcie nr 9 miało cztery pozytywne komentarze: „fantastyczne zdjęcie” oraz „bardzo dobre zdjęcie”. Najwięcej negatywnych komentarzy skierowano na zdjęcie nr 8 ukazujące linię brzegową nad morzem, a były to m.in.: „sentyment”, „nudno”. Należy tutaj przypomnieć, że wszystkie wykorzystywane w badaniu zdjęcia były dziełem profesjonalistów, zostały wybrane do celów promocyjnych jako jedne z wielu i były oficjalnymi zdjęciami prezentującymi w jak najlepszym świetle Polskę w kraju i za granicą.

W tab. 2 zestawiono liczby pozytywnych i negatywnych komentarzy do poszczególnych zdjęć wybranych do badania.

Tab. 2. Pozytywne i negatywne komentarze do zaprezentowanych w badaniu zdjęć krajobrazów

Komentarze	Numer zdjęcia									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Liczba									
Pozytywne	5	1	1	0	2	4	0	1	4	1
Negatywne	1	0	1	2	1	0	2	5	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

4. PODSUMOWANIE

Przedstawione zdjęcia z różnymi krajobrazami z Polski do oceny przez studentów polskich oraz zagranicznych Uniwersytetu Warszawskiego potwierdziły wcześniejsze obserwacje N.S. Mironienki i I.T. Twierdochlebową (1981, cyt. za: KOWALCZYK 2000), że wyżej oceniany jest krajobraz bardziej różnorodny. Kobiety lepiej oceniały zdjęcia poszczególnych krajobrazów (oceny były wyższe o 5%)⁵. Zdjęcie prezentujące Morze Bałtyckie wraz z piaszczystą plażą zostało wysoko ocenione, co może również potwierdzać zasadność lokalizacji obiektów wyższej kategorii wzdłuż linii brzegowej, w niewielkiej odległości od morza. Niskie oceny otrzymał krajobraz nizinny oraz pojezierny. Wybrzeże klifowe oceniono słabo w porównaniu z innymi zdjęciami⁶. Obszary nizinne i pojeziernie były różnie komentowane. Zwykle komentarze były oparte na doświadczeniach studentów związanych z analizowanym krajobrazem.

Zweryfikowano pozytywnie postawione na wstępie hipotezy badawcze, że turyści wyżej oceniają krajobraz przyrodniczy, który jest bardziej zróżnicowany. Wyniki te korespondują z wcześniej prowadzonymi badaniami przez N. MIROWSKĄ i S. KRYSIAKĄ (2015), które pozwoliły stwierdzić, że atrakcyjnymi wizualnie są krajobrazy naturalne lub nieznacznie zmienione przez człowieka, takie jak łąki, pola uprawne oraz zbiorniki wodne.

Brzed rozpoczęciem badania założono również, że kobiety są bardziej krytyczne w ocenie krajobrazu naturalnego, ale hipoteza ta została odrzucona. Kobiety wyrażały lepsze opinie na temat zaprezentowanych w badaniu krajobrazów naturalnych niż mężczyźni. Kolejną hipotezę, dotyczącą lepszej oceny krajobrazów lokalnych przez turystów krajowych, można uznać za potwierdzoną. Studenci zagraniczni wyżej oceniali, przedstawiony też do oceny jako jedyny spoza Polski, krajobraz wyspy tropikalnej, a studenci krajowi krajobraz lokalny. Inne wyniki z podobnego badania własnego uzyskali m.in. wspomniani na początku niniejszego artykułu M. JAKIEL i A. BERNATEK-JAKIEL (2015), którzy zaobserwowali, że Polakom bardziej podobają się krajobrazy odmienne od rodzimych.

PRZYPISY

¹ Dodatkowo sprawdzono również ocenę dla zupełnie odmiennego krajobrazu – wyspy tropikalnej. Wybrano zdjęcie wybrzeża Jamajki. Zdecydowano się wprowadzić ostatnie zdjęcie ze względu na geograficzne zainteresowania badawcze autorki artykułu, jakimi są wyspy tropikalne.

² Możliwa ocena zdjęć: 1 – zdjęcie o najmniejszych walorach krajobrazowych, 5 – zdjęcie o najwyższych walorach krajobrazowych.

³ Studenci zagraniczni zdecydowanie wyżej oceniali dodatkowe zdjęcie prezentujące krajobraz pochodzący z wyspy tropikalnej.

⁴ Studenci zagraniczni, którzy prawdopodobnie częściej bywają na obszarach tropikalnych zdecydowanie wyżej ocenili krajobraz Jamajki. Zaskakujące jest to, że Morze Bałtyckie znalazło się w rankingu wyżej niż krajobraz wyspy tropikalnej. Jednakże może to wynikać z ocen polskich studentów, którzy mogą mieć sentyment do tego typu krajobrazu.

⁵ Studenci zagraniczni wyraźnie wyżej ocenili krajobraz wyspy tropikalnej w stosunku do studentów krajowych (oceny były wyższe o 10%).

⁶ Ankietowani również chętnie komentowali ostatnie zdjęcie prezentujące krajobraz wyspy tropikalnej. Zdjęcie uzyskało najwięcej pozytywnych komentarzy wśród badanych studentów.

BIBLIOGRAFIA

- DRABAREK A., 2011, *Atrakcyjność turystyczna a rozmieszczenie bazy noclegowej w Indonezji w początkach XXI wieku*, praca magisterska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, s. 6–57.
- JAKIEL M., 2015, *Ocena atrakcyjności wizualnej krajobrazu dolinek krakowskich – możliwości zastosowania w planowaniu przestrzennym*, „Współczesne Problemy i Kierunki Badawcze w Geografii”, 3, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, s. 91–107.
- JAKIEL M., BERNATEK A., 2015, *Postrzeganie wybranych typów krajobrazu przez różne grupy kulturowe na przykładzie mieszkańców Krakowa i Stambułu*, „Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego”, 29, s. 93–107.
- KISTOWSKI M., 2007, *Metoda delimitacji i oceny wartości wizualno-estetycznej jednostek krajobrazowych i jej zastosowanie dla obszaru województwa pomorskiego*, [w:] *Znaczenie badań krajobrazowych dla zrównoważonego rozwoju*, K. Ostaszewska, I. Szumacher, S. Kulczyk, E. Malinowska (red.), Warszawa, s. 677–695.
- KONDRACKI J., 1976, *Podstawy regionalizacji fizycznogeograficznej*, PWN, Warszawa, s. 7–154.
- KOWALCZYK A., 2000, *Geografia turystyki*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, s. 88–97.
- LESZCZYCKI S., 1988, *Mikroregiony i krajobrazy antropogeniczne*, [w:] *Krajobrazy Polski lokalnej*, M. Stalski, Z. Szlązak (red.), ser. „Rozwój Regionalny. Rozwój Lokalny. Samorząd Terytorialny”, 13, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Instytut Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- LITWIN U., BACIOR S., PIECH I., 2009, *Metodyka waloryzacji i oceny krajobrazu*, „Геодезія, картографія і аерофотознімання”, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Kraków, s. 14–25.
- MIROWSKA N., KRYSIAK S., 2015, *Atrakcyjność wizualna krajobrazu doliny Mrogi i jej sąsiedztwa w gminie Dmosin*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Physica”, 14, s. 25–35.
- PIRASZEWSKA K., 2004, *Przyrodnicze uwarunkowania rozmieszczenia turystycznej bazy noclegowej w Tajlandii*, praca magisterska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, s. 4–45.
- ŚLESZYŃSKI P., 2000, *Ocena atrakcyjności wizualnej krajobrazu okolic Pińczowa*, „Prace i Studia Geograficzne”, 27, s. 198–233.
- TERTELIS P., 2012, *Walory turystyczne a rozmieszczenie bazy noclegowej w Nepalu na początku XXI wieku*, praca magisterska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, s. 6–122.
- www.jtbonline.org; 5.01.2015.
- www.pot.gov.pl; 5.01.2015.
- www.sjp.pwn.pl/sjp/krajobraz,2474847.html; 15.07.2016.

Artykuł wpłynął do redakcji:
8 października 2016 r.
Zaakceptowano do druku:
9 grudnia 2016 r.